

Kemikaliekontroll på företaget

– En vägledning för inköpare och miljöansvariga

Göteborgs Stad
Miljö

Innehåll

Giftfri miljö – ett miljömål i Göteborg.....	3
Reach – EU:s kemikalielag	5
Hur förhåller sig miljömålet till Reach?	6
EU:s vattendirektiv	7
Fyll i kemikalieförteckningen – gör så här!	8
Dokumentera och skapa rutiner.....	9
Översiktstabell för prioriterade riskminskningsämnen.....	10
Översiktstabell för utfasningsämnen.....	11

Denna vägledning vänder sig till dig som ansvarar för inköp och hanteringen av kemiska produkter i företaget. Att välja kemikalier som medför minsta möjliga miljöpåverkan är absolut nödvändigt när vi strävar efter en giftfri miljö. Det är också en förutsättning för att få både ett gott resultat och en hållbar produkt i slutändan.

Här får du information om var du kan hitta underlag för dina beslut när det gäller kemikalieval. Vi har också tagit fram en blankett som du kan använda för din kemikalieredovisning. Blanketten finns att hämta på Göteborgs Stads webbplats, skriv in ”kemikalieredovisning” i sökfältet.

Har du frågor om detta eller vill ha mer vägledning är du välkommen att kontakta oss.

*Miljöförvaltningen
Göteborgs Stad*

Giftfri miljö – ett miljömål i Göteborg

Göteborg ska vara så giftfritt att inte människor eller miljö påverkas negativt (Lokalt miljömål beslutat av kommunfullmäktige)

I målet om ett giftfritt Göteborg finns flera delmål. Miljögifter i barnens vardag ska minska och användningen av särskilt farliga ämnen ska upphöra.

Göteborgs lokala miljömål bygger på de nationella miljökvalitetsmålen. I miljökvalitetsmålet har ämnesgrupper med farliga egenskaper identifierats och delats in i två prioriteringsnivåer, utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen (se bilaga 1). Vilken grupp ett ämne hör till beror på dess egenskaper. Olika åtgärder behöver vidtas beroende på vilken grupp ett ämne tillhör.

Utfasningsämnen – användningen ska upphöra

Utfasningsämnen är särskilt farliga ämnen som har så farliga egenskaper att de inte ska användas eller släppas ut i miljön, varken i Göteborg eller någon annanstans. Hanterar ni ett utfasningsämne i företaget ska ni byta ut ämnet till ett mindre farligt ämne eller skapa en plan för hur ni ska byta ut ämnet.

Utfasningsämnenas egenskaper:

- cancerframkallande, mutagena, eller reproduktionstoxiska
- PBT – ämnen som är långlivade, bioackumulerande och toxiska eller vPvB – ämnen som är mycket långlivade och mycket bioackumulerande
- ämnen med hormonstörande egenskaper
- ozonstörande ämnen
- särskilt farliga metaller – kadmium (Cd), kvicksilver (Hg), bly (Pb) och kemiska föreningar som innehåller dessa metaller

Exempel på utfasningsämnen är 1,2-dikloretan, borsyra, kromtrioxid, nickelsulfat, dibutyltalat och oktansulfonylfluorid med flera.

Prioriterade riskminskningsämnen – säkrare användning

Prioriterade riskminskningsämnen är inte lika farliga som utfasningsämnen. De är ändå tillräckligt farliga för att ni ska överväga att byta ut dem eller minska riskerna vid hanteringen.

Prioriterade riskminskningsämnenas egenskaper:

- mycket hög akut giftighet
- allergiframkallande
- hög kronisk giftighet
- mutagent i kategori 2
- miljöfarligt, långtidseffekter
- potentiella PBT – ämnen som kan vara bioackumulerande, långlivade och toxiskt eller potentiella vPvB – ämnen som kan vara mycket långlivat och mycket bioackumulerande.

Exempel på prioriterade riskminskningsämnen är kaliumpermanganat, silvernitrat, vätefluorid och aluminiumfosfid med flera.

Giftfri miljö – nationellt miljömål

”Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna”.

Miljö kvalitetsmålet ”giftfri miljö” är ett av Sveriges 16 miljö kvalitetsmål beslutade av riksdagen. Målet innebär större ansvar för både tillverkare och användare att känna till egenskaperna hos de produkter de använder. Regeringen har fastställt etappmål som ska klargöra de samhällsförändringar som behövs för att miljö kvalitetsmålen ska kunna nås. Etappmålen riktar in sig på att nå förändringar inom EU eller på internationell nivå, eftersom gällande regler och överenskommelser inom området utformas där.

Reach – EU:s kemikalielag

Reach är en EU-förordning som reglerar användningen av kemikalier inom Europa. Reach står för Registration, Evaluation, Authorisation and restriction of CHemicals. ECHA – European CHemical Agency, är ansvarig myndighet för Reach.

I Reach finns bilagor med listor på ämnen som kräver tillstånd, eller är begränsade eller förbjudna att använda i kemiska produkter eller varor. ”Ett föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilket i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion” är definitionen av en vara i Reach. Du måste känna till om du använder ämnen som finns med i bilagorna och vad det innebär.

Tillstånd – bilaga XIV

Bilagan är en lista på ämnen för vilka det krävs tillstånd för att få använda. Ni söker tillstånd hos ECHA.

Begränsningsreglerna – bilaga XVII

Bilagan är en lista på ämnen eller grupper av ämnen med farliga egenskaper vars användning är begränsad eller förbjuden i kemiska produkter och/eller varor.

Kandidatförteckningen

Kandidatförteckningen är en lista på ämnen som har egenskaper som kan medföra allvarliga och bestående effekter på människors hälsa och i miljön, så kallade SVHC (Substances of Very High Concern) eller särskilt farliga ämnen. Om ni använder mer än 0,1 viktsprocent av ett ämne på kandidatförteckningen i en vara måste ni ge information om ämnet till mottagaren av varan. Ni kan även behöva anmäla er användning till ECHA. Ämnen på kandidatförteckningen kan hamna på bilaga XIV.

Du kan läsa mer om bilaga XIV, bilaga XVII och kandidatförteckningen på kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se

Hur förhåller sig miljömålet till Reach?

Många av de ämnen som finns upptagna i Reach omfattas även av det nationella miljömålet Giftfri miljö. Kriterierna för särskilt farliga ämnen (SVHC – Substances of Very High Concern) i Reach skiljer sig något från kriterierna för särskilt farliga ämnen (utfasningsämnen) som använts i Sveriges miljömål. En del av ämnena som tas upp i miljömålet är redan förbjudna enligt Reach, finns upptagna på kandidatförteckningen eller omfattas av begränsningsreglerna. Ämnen på kandidatförteckningen kommer successivt att bli föremål för tillståndsprövning. Eftersom kriterierna för utfasningsämnen och ämnen på kandidatförteckningen är snarlika innebär det att det kan komma att krävas tillstånd för att få använda utfasningsämnen.

EU:s vattendirektiv

EU:s vattendirektiv slår fast att det behövs internationellt samarbete för att vi ska vara säkra på att det finns vatten av god kvalitet även i framtiden. Kemisk förorening av ytvatten är ett hot mot såväl vattenmiljön som människors hälsa och miljön i övrigt. I direktivet finns prioriterade ämnen utpekade för ytvatten. De prioriterade ämnena är utvalda för att de utgör en risk för vattenmiljön eller för att de finns uppmätta i vattnen inom EU. Vilka ämnen och ämnesgrupper det är hittar ni i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG bilaga II. Sverige har arbetat in vattendirektivets bestämmelser i de nationella miljökvalitetsnormerna.

Se Havs- och vattenmyndigheten (HaV) webbplats, www.havochvatten.se, för mer information om vattendirektivet. Flertalet av ämnena som finns upptagna på EU:s vattendirektiv finns även reglerade i Reach eller är ämnen som omfattas av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Fyll i kemikalieförteckningen – gör så här!

För att få en överblick och för att känna till vilka kemiska ämnen ni hanterar i företaget behöver ni ha en kemikalieförteckning. För att underlätta arbetet har miljöförvaltningen tagit fram en särskild blankett som du gärna kan använda i företagets kemikalieredovisning. Blanketten hittar du på Göteborgs Stad webbplats, www.goteborg.se, genom att söka på kemikalieförteckning. På webbplatsen hittar du även instruktioner för hur du fyller i kemikalieförteckningen.

Giftfri miljö – PRIO-guiden

För att ta reda på om ett ämne är ett utfasningsämne eller prioriterat riskminskningsämne kan du kontrollera om riskfraserna och/eller faroangivelserna under avsnitt 3 i säkerhetsdatabladet finns med i bifogad översiktstabell, se bilaga 1. Du kan även söka information i Prioriteringsguiden – PRIO på kemikalieinspektionens webbplats. PRIO-databasen delar in ämnen i miljökvalitetsmålets två prioriteringsnivåer, utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen. Observera att PRIO är en exempeldatabas och att inte alla ämnen finns med.

Reach – Begränsningsdatabasen

I begränsningsdatabasen på kemikalieinspektionens webbplats, www.kemi.se, kan du ta reda på om ett ämne finns med på kandidatförteckningen, om det krävs tillstånd för att använda det, eller om ämnet finns med i begränsningsreglerna. Sök på ämnesnamn, CAS nr eller EG nr i begränsningsdatabasen. Observera att du inte kan hitta grupper av ämnen som är reglerade i Reach utan enbart enskilda ämnen. Det innebär att du ibland måste känna till vilka egenskaper som ger upphov till en begränsning eller att du måste veta till vilken grupp ett ämne tillhör. Du kan även titta direkt i bilagorna. Bilagorna hittar du genom att söka på bilagans namn på kemikalieinspektionens webbplats.

EU:s vattendirektiv

I bilaga II i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG hittar du de ämnen som är prioriterade i EU:s vattendirektiv. Du hittar direktivet genom att söka på dess namn i din sökmotor.

Om du är osäker på bedömningarna, ta kontakt med din kemikalieleverantör och fråga om produkten innehåller ämnen som omfattas av miljökvalitetsmålet ”en giftfri miljö” eller innehåller ämnen som är begränsade i Reach eller svensk lagstiftning. Leverantören ska ha kunskap om vilka ämnen produkten innehåller.

Dokumentera och skapa rutiner

I samband med att ni gör en förändring i er verksamhet och börjar hantera nya kemiska produkter måste ni kontrollera om kemikalierna omfattas av miljö-kvalitetsmålet, eller av begränsningar i Reach eller innehåller ett prioriterat ämne i EU:s vattendirektiv. Om ni väljer att inte ersätta ämnet måste ni dokumentera varför och planera för hur ni ska ersätta det längre fram. Chemsec har tagit fram ett verktyg som företag kan använda om de behöver ersätta ämnen. För mer information se www.subsport.eu.

Reach är en föränderlig lagstiftning och det innebär att nya ämnen tillkommer hela tiden. Du behöver skapa rutiner för att regelbundet kontrollera om nya ämnen tagits upp på kandidatförteckningen, begränsningsreglerna eller omfattas av tillstånd. Glöm inte av att även varor omfattas av Reach. Kom ihåg att du kan behöva omvärdera valet av kemikalier, om det kommer fram nya rön när det gäller miljö- eller hälsorisker, nya regler eller nya och bättre alternativ.

Bilaga 1

Översiktstabell för prioriterade riskminskningsämnen

Egenskap	Klassificering enligt KIFS 2005:7 för att fastställa egenskapen	Klassificering enligt CLP-förordningen för att fastställa egenskapen
Mycket hög akut giftighet	(Mycket giftig) R26: Mycket giftigt vid inandning R27: Mycket giftigt vid hudkontakt R28: Mycket giftigt vid förtäring R39/26: Mycket giftigt: risk för mycket allvarliga bestående hälsoskador vid inandning R39/27: Mycket giftigt: risk för mycket allvarliga bestående hälsoskador vid hudkontakt R39/28: Mycket giftigt: risk för mycket allvarliga bestående hälsoskador vid förtäring	(Akut toxicitet kategori 1 och 2) H330: Dödlig vid inandning H310: Dödlig vid hudkontakt H300: Dödlig vid förtäring (Specifik organtoxicitet – enstaka exponering) H370: Orsakar organskador.* och **
Allergiframkallande	(Allergiframkallande) R42: Kan ge allergi vid inandning R43: Kan ge allergi vid hudkontakt	(Luftvägs- eller hudsensibilisering, kategori 1, 1A och 1B) H334: kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning. H317: Kan orsaka allergisk hudreaktion
Hög kronisk giftighet	(Giftigt) R48/23: Giftigt: risk för allvarliga hälsoskador vid långvarig exponering genom inandning R48/24: Giftigt: risk för allvarliga hälsoskador vid långvarig exponering genom hudkontakt R48/25: Giftigt: risk för allvarliga hälsoskador vid långvarig exponering genom förtäring	(Specifik organtoxicitet - upprepad exponering) H372: Orsakar organskador genom lång eller upprepad exponering.* och**
Mutagent	(Mutagen, kategori 3) R68: Möjlig risk för bestående hälsoskador	(Mutagenicitet i könsceller, kategori 2) H341: Misstänks kunna orsaka genetiska defekter...*
Miljöfarligt, långtidseffekter	(Miljöfarligt, vattenmiljö) R 50/53: Mycket giftigt för vattenlevande organismer, kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön R53: Kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön	(Farlig för vattenmiljön, kategori kronisk 1 och kronisk 4) H410: Mycket giftig för vattenlevande organismer med långtidseffekter H413: Kan ge skadliga långtidseffekter på vattenlevande organismer
Potentiella PBT / vPvB	(se kriterierna)	

Bilaga 1

Översiktstabell för utfasningsämnen

Egenskap	Klassificering enligt KIFS 2005:7 för att fastställa egenskapen	Klassificering enligt CLP-förordningen för att fastställa egenskapen
Cancerframkallande	(Cancerframkallande, kategori 1 och 2) R45: Kan ge cancer R49: Kan ge cancer vid inandning	(Cancerogenitet, kategori 1A och 1B) H350: Kan orsaka cancer...*
Mutagent	(Mutagent, kategori 1 och 2) R46: Kan ge ärftliga genetiska skador	(Mutagenicitet i könsceller, kategori 1A och 1B) H340: Kan orsaka genetiska defekter...*
Reproduktionstoxiskt	(Reproduktionstoxiskt, kategori 1 och 2) R60: Kan ge nedsatt fortplantningsförmåga R61: Kan ge fosterskador	(Reproduktionstoxicitet, kategori 1A och 1B) H360: Kan skada fertiliteten eller det ofödda barnet...*
Hormonstörande	(se kriterierna)	
Särskilt farliga metaller (Cd, Hg, Pb)	(se kriterierna)	
PBT /vPvB – Persistenta, Bioackumulerande, Toxiska / mycket Persistenta, mycket bioackumulerande	(se kriterierna)	
Ozonstörande ämnen	(Miljöfarligt, övrig miljö) R 59: Farligt för ozonskiktet	(Farligt för ozonskiktet) EUH059: Farligt för ozonskiktet H420: Skadar folkhälsan och miljön genom att förstöra ozonet i övre delen av atmosfären

*Om det är definitivt bevisat att faran inte kan orsakas av några andra exponeringsvägar kan exponeringsvägen ha angetts som en del av faroangivelsen. För reproduktionstoxicitet ska typ av effekt ha specificerats om denna är känd (effekt på fertilitet eller på fosterutveckling). En eller två bokstäver efter faroangivelsen indikerar exponeringsväg (till exempel H350i – Kan orsaka cancer vid inandning) och/eller typ av effekt. Alla tilläggs-koder är inkluderade i kriterierna.

** Som en del av faroangivelse H370 eller H372 kan vilka organ som påverkas ha angetts om detta är känt.

Miljöförvaltningen

Karl Johansgatan 23, 414 59 Göteborg • Tel vx: 031-365 00 00
Epost: miljoforvaltningen@miljo.goteborg.se • www.goteborg.se